

Εισήγηση στη Διευρυμένη Διοικούσα Επιτροπή της ΠΟΣΔΕΠ 5/11/2005

Η ελληνική κοινωνία αντιλαμβάνεται ότι πολλά πράγματα στην Ανώτατη Εκπαίδευση πρέπει να αλλάξουν. Όχι επειδή το επιτάσσει η Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά επειδή έχουν αλλάξει οι ανάγκες της κοινωνίας, έχει αλλάξει ο ρόλος της γνώσης στην οργάνωση της κοινωνίας και της οικονομίας. Στην πορεία το Πανεπιστήμιο έχει και αυτό αλλάξει: έγινε πιο μαζικό, λιγότερο ελιτίστικο, πιο δημοκρατικό. Υποχρεωτικά συνδέθηκε περισσότερο με τις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιγυρου.

Σε αυτή την κατάσταση οι πανεπιστημιακοί πρέπει να αποφασίσουμε ποιά χαρακτηριστικά του Πανεπιστημίου πρέπει να υπερασπιστούμε, τί πρέπει να αλλάξει, και σε ποιά κατεύθυνση. Πώς θα διαμορφώσουμε μέτωπα στα Πανεπιστήμια και στην κοινωνία, για να μπορέσουμε να υπερασπιστούμε τα χαρακτηριστικά του Δημόσιου και Ακαδημαϊκού Πανεπιστημίου που θεωρούμε αδιαπραγμάτευτα, και να προωθήσουμε αλλαγές σε θετική κατεύθυνση.

Η μέχρι τώρα πορεία της Ε.Γ. της ΠΟΣΔΕΠ δεν έχει αποδώσει. Η μικρή συμμετοχή στις Γ.Σ. και τις κινητοποιήσεις δείχνει ότι δεν έχουμε πείσει τους συναδέλφους στα Πανεπιστήμια. Πολύ περισσότερο δεν έχουμε πείσει την κοινωνία και τους πολιτικούς εκπροσώπους της. Το επόμενο διάστημα είναι κρίσιμο. Η Υπουργός κ. Γιαννάκου έχει εξαγγείλει τη ριζική αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Πρέπει εγκαίρως να διατυπώσουμε τις θέσεις μας, να τις θέσουμε στην κρίση των συναδέλφων και να τις προβάλλουμε στην κοινωνία.

Το θεσμικό πλαίσιο

Κατά την άποψή μας, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι χρειάζονται αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο που έθεσε ο νόμος 1268/1982. Η ίδρυση πολλών νέων πανεπιστημίων, η μεγάλη αύξηση του αριθμού των φοιτητών και των φοιτητριών, ο εκφυλισμός του πάλαι ποτέ κραταιού φοιτητικού κινήματος, οι διαφορετικές προσδοκίες της κοινωνίας, επιβάλλουν κάποιες αλλαγές. Από την άλλη, οι αλλεπάλληλες τροποποιήσεις του θεσμικού πλαισίου, έχουν δημιουργήσει ένα πλέγμα αντιφατικών διατάξεων, πάνω στο οποίο ανθεί ο άκρατος παρεμβατισμός του Υπουργείου. Απαιτείται σοβαρή προσπάθεια για τη διατύπωση θέσεων που θα συσπειρώσουν τους συναδέλφους. Αυτός πρέπει να είναι ο κύριος στόχος μας το επόμενο διάστημα. Παρακάτω αναφέρουμε ενδεικτικά κάποια από τα ζητήματα που πρέπει να μας απασχολήσουν.

Το θεσμικό πλαίσιο της Ανώτατης Εκπαίδευσης πρέπει να αναγνωρίζει την αυτοτέλεια των Πανεπιστημίων. Πρέπει να θέτει ένα ευρύ πλαίσιο γενικών αρχών, αφήνοντας τα Πανεπιστήμια, μέσα από τους εσωτερικούς κανονισμούς τους και την καθημερινή πρακτική τους να διαμορφώνουν το συγκεκριμένο τρόπο υλοποίησης αυτού του πλαισίου σε κάθε περίπτωση. Δυστυχώς, το πλέγμα των διατάξεων που έχει δημιουργηθεί πάνω στο νόμο 1268, και περιορίζει ασφυκτικά την αυτονομία των Πανεπιστημίων, αρκετές φορές προέκυψε από πρωτοβουλίες συναδέλφων, Συλλόγων ή της ίδιας της ΠΟΣΔΕΠ, οι οποίοι στην προσπάθεια να αντιμετωπίσουν μια περίπτωση αντιδεοντολογικής συμπεριφοράς, προτείνουν τη θέσπιση πιο

δεσμευτικών διατάξεων. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η πρόταση στο 7^ο Συνέδριο της ΠΟΣΔΕΠ για τη διαδικασία μονιμοποίησης των επίκουρων καθηγητών. Εάν μία τέτοια πρόταση θεσμοθετηθεί, θα δημιουργήσει περισσότερα προβλήματα από όσα θα λύσει. Η ακαδημαϊκή δεοντολογία δεν είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί με γραφειοκρατικές διατάξεις. Αντιθέτως, κάθε τέτοια διάταξη δίδει βάση για περισσότερες ενστάσεις, και μεταφέρει το κέντρο λήψης αποφάσεων από τα ακαδημαϊκά στα δικαστικά όργανα. *Η ακαδημαϊκή δεοντολογία δεν νομοθετείται! Κατακτιέται, μέσα από την αυτόνομη λειτουργία των ακαδημαϊκών οργάνων.*

Στο ίδιο γενικό πλαίσιο πρέπει να προσδιορίζονται και άλλα στοιχεία, όπως η οργάνωση των Προγραμμάτων Σπουδών ή της έρευνας, οι διαδικασίες αξιολόγησης των πανεπιστημίων, κλπ. Αυτός είναι ένας δύσκολος στόχος, γιατί έχουμε να αντιμετωπίσουμε τόσο την έντονη επιθυμία του υπουργείου να παρεμβαίνει, όσο και την τάση της ακαδημαϊκής κοινότητας να αναζητά θεσμική υποστήριξη σε κάθε πρόβλημα που αντιμετωπίζει.

Προγράμματα Σποδών, πρόσβαση, επαγγελματικά δικαιώματα.

Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ο χαρακτήρας των σπουδών στο μαζικό Πανεπιστήμιο αλλάζει. Οι αποφάσεις της Ε.Γ. της ΠΟΣΔΕΠ αναφέρονται σε ‘κατάργηση των πανεπιστημιακών σπουδών’, ‘κατακερματισμό των επιστημονικών αντικειμένων’ και ‘διάλυση των πτυχίων’. Ποιό πτυχίο υπερασπιζόμαστε; Ενδιαφέρονται όλοι οι νέοι και οι νέες που έρχονται στο Πανεπιστήμιο να αποκτήσουν τη γνώση ενός επιστημονικού αντικειμένου στο βάθος και το εύρος που απαιτείται από μία επιστημονική ελίτ; Το μαζικό Πανεπιστήμιο καλείται να καλύψει διαφορετικά ενδιαφέροντα και στόχους, γι’ αυτό πρέπει να προσφέρει διαφορετικά είδη πτυχίων. Μία μειονότητα των φοιτητών και των φοιτητριών ενδιαφέρονται να αποκτήσουν εξειδικευμένες γνώσεις σε ένα επιστημονικό αντικείμενο. Η πλειονότητα αποσκοπούν σε μία υψηλού επιπέδου μεταλκειακή μόρφωση σε μία ευρύτερη επιστημονική περιοχή, ή στο συνδυασμό γνώσεων από κάποιες περιοχές. Διαφορετική κατηγορία αποτελούν τα πτυχία ή τα διπλώματα που οδηγούν στα επιστημονικά επαγγέλματα (ιατρών, μηχανικών, νομικών, ...) για τα οποία το επίπεδο των σπουδών καθορίζεται από τις απαιτήσεις του επαγγέλματος. Αυτή η πραγματικότητα πρέπει να αντανakλάται τόσο στις διαδικασίες πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, που θα πρέπει να επιτρέπουν την κινητικότητα μεταξύ των διαφόρων προγραμμάτων, όσο και στην οργάνωση των σπουδών, σε διαφορετικά προγράμματα, διατμηματικά ή ενός επιστημονικού αντικειμένου, χωρίς στεγανά μεταξύ τους.

Με την αυτονομία των Πανεπιστημίων στον τρόπο οργάνωσης των προγραμμάτων σπουδών, συνδέεται και η δυνατότητα παρέμβασης στη διαδικασία της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το Πανεπιστήμιο πρέπει να μπορεί να θέσει τα κριτήρια επιλογής των εισακτέων σε κάθε πρόγραμμα σπουδών, για παράδειγμα προσδιορίζοντας συντελεστές βαρύτητας για τον υπολογισμό του μέσου όρου.

Σχετικό με τα παραπάνω είναι και το θέμα των επαγγελματικών δικαιωμάτων. Πώς συνδέονται αυτά με τα πτυχία; Πρέπει να αντιμετωπίζονται ενιαία, ή ισχύουν διαφορετικά για παράδειγμα για προγράμματα σπουδών που οδηγούν στα επιστημονικά επαγγέλματα, και άλλα για την πλειονότητα των άλλων προγραμμάτων;

Εκλογή Διοίκησης

Ο νόμος 1268/1982, μέσα στις ιδιότυπες συνθήκες της μεταπολιτευτικής περιόδου, θέσπισε την έκταση και τον τρόπο συμμετοχής των φοιτητών στην εκλογή των πανεπιστημιακών αρχών, με αναφορά σε ένα εύρωστο, μαζικό φοιτητικό κίνημα. Στις σημερινές συνθήκες, οι σχετικές διατάξεις οδηγούν σε αρκετές περιπτώσεις στον εκμαυλισμό των φοιτητών και τη διαφθορά στη διοίκηση των Πανεπιστημίων. Πρέπει να εξεταστεί τόσο η αλλαγή του τρόπου συμμετοχής όσο και το ίδιο το ποσοστό συμμετοχής.

‘Δωρεάν’ Ανώτατη Εκπαίδευση

Σε αυτό το πλαίσιο πρέπει να αναρωτηθούμε για τον υποτιθέμενο ‘δωρεάν’ χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης. Η πρόσβαση σε αυτήν οφείλει να εξασφαλίζει ισότητα ευκαιριών, όχι με την τυπική έννοια, αλλά με ουσιαστική ενίσχυση των ασθενέστερων οικονομικά στρωμάτων και την εκπαιδευτική ενίσχυση για την κάλυψη των ανισοτήτων. Αλλιώς η ‘δωρεάν’ εκπαίδευση σημαίνει ενίσχυση των ισχυρότερων οικονομικά σε βάρος των ασθενέστερων. Αυτό είναι ένα δύσκολο θέμα το οποίο όμως πρέπει να ανοίξουμε εάν πράγματι ενδιαφερόμαστε για την ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση.

Το θέμα του ‘δωρεάν συγγράμματος’ συνδέεται με τα προηγούμενα, αλλά και με ζητήματα ακαδημαϊκής ελευθερίας και τη διαφθορά στο χώρο του Πανεπιστημίου.

Ενιαίος Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης

Θεωρούμε θετικό στόχο τη δημιουργία Ενιαίων Ευρωπαϊκών Χώρων Ανώτατης Εκπαίδευσης και Έρευνας. Ο τρόπος με τον οποίο αυτοί υλοποιούνται εκφράζει το συσχετισμό δυνάμεων στην Ευρώπη. Πρέπει να αντισταθούμε στην επιβολή των νεοφιλελεύθερων απόψεων για την Ανώτατη Εκπαίδευση και την Έρευνα. Αυτό δεν σημαίνει ότι απορρίπτουμε τη χρησιμότητα δημιουργίας αυτών των Ενιαίων Χώρων.

Ειδικότερα για το θέμα της αξιολόγησης, εκφράσαμε την αντίθεσή μας στη συγκεκριμένη νομοθετική ρύθμιση, η οποία εισάγει ένα γραφειοκρατικό μοντέλο που δύσκολα θα λειτουργήσει. Διαφωνούμε να δοθεί κατεύθυνση στους Συλλόγους να προωθήσουν μέσα από τα ακαδημαϊκά όργανα αποφάσεις ανυπακοής. Τα ακαδημαϊκά όργανα κάθε Πανεπιστημίου, στο πλαίσιο της αυτονομίας τους, πρέπει να εξετάσουν πώς μπορούν να ξεπεραστούν τα αρνητικά στοιχεία του νόμου.

Τα προγράμματα σπουδών στα ελληνικά Πανεπιστήμια, συχνά χαρακτηρίζονται από έλλειψη ευελιξίας, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις φθάνει στην απόλυτη ακαμψία. Η υιοθέτηση του συστήματος Ευρωπαϊκών Πιστωτικών Μονάδων προσφέρει μία ευκαιρία στα Τμήματα να επανεξετάσουν τα προγράμματά τους, ενώ ταυτόχρονα δίνει τη δυνατότητα στους φοιτητές να πιέσουν προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού των προγραμμάτων σπουδών.

Στο πλαίσιο της πολυμορφίας των προγραμμάτων σπουδών που απαιτείται στο σύγχρονο μαζικό Πανεπιστήμιο, το Συμπλήρωμα Διπλώματος είναι ένα χρήσιμο έγγραφο όπου θα δίδονται αναλυτικότερα πληροφορίες για το είδος πτυχίου το οποίο χορηγείται από το συγκεκριμένο πρόγραμμα.

Συμβασιούχοι Διδάσκοντες

Έχουμε εκφράσει και στο παρελθόν τη διαφωνία μας για το στόχο της κατάργησης του θεσμού των συμβασιούχων διδασκόντων. Ο τρόπος που εφαρμόζεται πλέον το Π.Δ.407/1980 είναι απαράδεκτος. Οι συνάδελφοι υφίστανται εξευτελιστική αντιμετώπιση, τα επαγγελματικά τους δικαιώματα καταπατούνται βάνανυσα. Όλα αυτά πρέπει να αλλάξουν. Στη θέση τους πρέπει να δημιουργηθεί ένας νέος θεσμός συμβασιούχων διδασκόντων, ο οποίος θα διέπει τις προσλήψεις νέων επιστημόνων, στα πρώτα βήματα της σταδιοδρομίας τους, εξασφαλίζοντας αξιοπρεπείς αποδοχές και συνθήκες εργασίας. Στο ίδιο πλαίσιο πρέπει να εντάσσονται και οι επισκέψεις ελλήνων ή ξένων πανεπιστημιακών από άλλα ιδρύματα, βελτιώνοντας την κινητικότητα των επιστημόνων.

Οικονομικά Πανεπιστημίων και Πανεπιστημιακών

Ενάμιση χρόνο μετά την κυβερνητική αλλαγή δεν έχει γίνει κανένα βήμα προς την υλοποίηση της προγραμματικής δέσμευσης του κυβερνόντος κόμματος για αύξηση της δημόσιας χρηματοδότησης για την Παιδεία στο 5% του ΑΕΠ. Την ίδια στιγμή τα Πανεπιστήμια βουλιάζουν στα ελλείμματα, ενώ το Υπουργείο προσπαθεί με κάθε πρόσημα να καθυστερήσει τους διορισμούς νέων συναδέλφων, για να κερδίσει λίγα χρήματα.

Η 'νέα διακυβέρνηση' όχι απλώς δεν τήρησε τις δεσμεύσεις της προηγούμενης κυβέρνησης για διορθωτικές αυξήσεις στους μισθούς των πανεπιστημιακών, αλλά μείωσε ακόμη περισσότερο το βιωτικό τους επίπεδο δίδοντας αυξήσεις στο μισό του πληθωρισμού.

Πρόγραμμα Δράσης

Καταλήγοντας προτείνουμε ως κύριους στόχους των Συλλόγων το επόμενο διάστημα

- Ανάδειξη των οικονομικών προβλημάτων των Πανεπιστημίων και των πανεπιστημιακών, και διεκδίκηση συγκεκριμένων μέτρων για τη βελτίωσή τους.
- Αντίσταση στον παρεμβατισμό του Υπουργείου, που ανατρέπει αποφάσεις ακαδημαϊκών οργάνων, και ουσιαστικά καταλύει την αυτονομία των Πανεπιστημίων.
- Αντίσταση στην καταπάτηση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των συμβασιούχων διδασκόντων.
- Αντίθεση στην εξίσωση των Εκκλησιαστικών και Στρατιωτικών Σχολών με Πανεπιστήμια.
- Συζήτηση και υποβολή προτάσεων για αλλαγές του θεσμικού πλαισίου.